

Алла Земко,

старший викладач

Луцького державного технічного університету

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАВДАННЯ ПІДСОБНИХ ВИРОБНИЦТВ І ПРОМИСЛІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМЦІВ

Після проголошення незалежності України держава вживала і вживає заходів щодо розвитку сільського господарства, підвищення його ефективності. З цією метою було прийнято цілий ряд законодавчих актів [1].

Відповідно до чинного законодавства на сьогодні існує реальна можливість вибору господарствами, заснованими на різноманітних формах власності, самостійного розпорядження виробленою продукцією та прибутками.

Реформування сільськогосподарських підприємств здійснюється в умовах гострої економічної кризи. Воно супроводжується різким падінням обсягів виробництва, падінням попиту на робочу силу. Це призводить до погіршення матеріального становища селян, несвоєчасної виплати заробітної плати, скорочення робочих місць в АПК. Тому не можна не погодитись з М. Мацько, котрий вказує, що значення і роль підсобних виробництв і промислів у сільському господарстві особливо зростає в умовах переходу країни до ринкової економіки, в процесі якого в ряді галузей народного господарства вивільняються робочі місця. Внаслідок цього виникає необхідність у зайнятості населення, гальмуванні процесів міграції сільських мешканців до великих міст, закріпленні молоді у селі. Організація їх дає змогу господарствам ефективно і раціонально використовувати місцеву сировину, робочу силу особливо в осінньо-зимовий період [2, с. 3].

Таким чином, враховуючи особливу роль підсобних виробництв і промислів сільськогосподарських підприємств і їх вагомий внесок для вирішення продовольчої проблеми, забезпечення населення товарами народного вжитку, надання послуг з переробки аграрної продукції та сировини, значного забезпечення робочими місцями сільського населення, необхідно глибоко і всебічно проаналізувати діяльність підсобних виробництв і промислів з позиції їх соціально-економічної значимості.

Вбачається, що підсобні виробництва і промисли сільськогосподарських підприємств як форма агропромислової інтеграції на внутрішньогосподарському (на мікро-) та на міжгосподарському (на макро-) рівнях, вирішують перш за все економічні та соціальні завдання.

До економічних завдань, які покладаються на підсобні виробництва і промисли, відносяться такі:

1. Отримання додаткових грошових прибутків сільськогосподарськими підприємствами, що впливає на вирівнювання та пропорційне збільшення розмірів оплати праці працівників підприємств.

Відомо, що сільське господарство порівняно з промисловістю – економічно ризикована галузь. Це обумовлено тим, що господарська діяльність аграрних підприємств дуже залежна від об'єктивних факторів, які впливають на специфіку аграрного виробництва [3].

Як наслідок, прибутки, отримані сільськогосподарськими підприємствами та їх працівниками, набагато нижчі, ніж у промисловості. Разом з тим, досвід свідчить, що аграрні підприємства, які здатні раціонально поєднувати традиційну аграрну діяльність з додатковими видами діяльності несільськогосподарського спрямування (переробка аграрної продукції, виробництво продуктів харчування), отримують вищі економічні (фінансові) результати, порівняно з тими аграрними.

2. Збільшення суспільно необхідного продукту і зменшення дефіциту ринку продовольчих товарів вітчизняного виробництва, інших споживчих товарів, що покращує конкурентне середовище.

Водночас, переробка, наприклад, плодоовочевої сировини, ефективна не тільки тому, що таким чином зберігається якість малотранспортальної продукції, що дозволяє уникати значних фінансових витрат, а головне тому, що на таких лініях підсобних виробництв можна переробляти нестандартну сировину. Це впливає не тільки на отримання додаткового прибутку, який при реалізації сировини у непереробленому вигляді, як правило, значно нижчий, ніж у переробленому, а й на збільшення обсягів виробленої продукції.

3. Компенсація матеріально-фінансових витрат, пов'язаних з розширенням галузей аграрного виробництва сільськогосподарським підприємством (рослинництво, тваринництво), додатковими видами діяльності промислового спрямування.

Це означає, що внаслідок повної окупності витрат на виробництво та діяльність підсобного виробництва і промислу сільськогосподарського підприємства досягається економічний результат – отримання прибутку, котрий можна частково направити в основне аграрне виробництво підприємства. У цьому випадку підсобне виробництво і промисли є інвестором останнього.

4. Компенсація низького рівня фондозабезпечення і зниження фінансових витрат для розвитку основних, додаткових та допоміжних галузей аграрного виробництва (рослинництво, тваринництво, садівництво, бджільництво тощо) сільськогосподарського підприємства.

Відомо, що частина виробленої сільськогосподарським підприємством продукції не є товарною. Вона використовується на насіння як садівний матеріал, виробничі потреби (корми для худоби, інші внутрішньогосподарські потреби), на оплату праці працівникам підприємства тощо. Тоді як продукція, вироблена в підсобних підприємствах і промислах, майже повністю є товарною, тобто такою, що підлягає реалізації. Тому отримані від цього кошти будуть відчутно впливати на фінансово-економічний стан підприємства в цілому.

5. Переробка аграрної продукції та випуск товарів народного вжитку, які економічно не вигідно виготовляти великим підприємствам харчової та легкої промисловості.

До соціальних завдань, які стоять перед підсобними виробництвами і промислами сільськогосподарських підприємств, слід віднести:

а) раціональне використання робочої сили сільськогосподарським підприємством протягом року, особливо в осінньо-зимовий період – період найменшої напруженості сільськогосподарських робіт.

Застосування робочої сили при здійсненні виробничо-господарської діяльності сільськогосподарськими підприємствами зумовлене деякими обставинами: використанням землі як основного засобу виробництва, що вимагає здійснення сільськогосподарських робіт у більш стислі строки; низьким рівнем усупільнення праці в сільському господарстві і обслуговуючих його виробництвах.

У трудовій діяльності працівників аграрних підприємств переважають заняття, пов'язані із сільськогосподарським виробництвом або переробкою його продукції. Цим пояснюється наявність сезонних коливань у застосуванні праці, які потребують зниження. На вирівнювання сезонності праці основних працівників аграрних підприємств суттєво впливає, поряд з іншими факторами, інтеграція на мікрорівні сільськогосподарського виробництва з переробкою сільськогосподарської сировини, розвиток інших додаткових видів діяльності підприємства;

б) активнішого залучення трудових ресурсів, незайнятих у суспільному виробництві внаслідок скорочення робочих місць, з метою зняття соціальної напруженості, пов'язаної з безробіттям.

У зв'язку з цим, доречною є думка окремих учених про те, що для розширення зайнятості населення, з точки зору збільшення зайнятості, є сфера переробки сільськогосподарської продукції і виготовлення продуктів харчування на місцях. За кордоном у цій так званій третій сфері АПК (переробна та харчова промисловість, зберігання, маркетинг), працівників зайнято значно більше, ніж власне у сільському господарстві. Тільки розвиток цієї сфери у нас також потребує стратегічних рішень... [4];

в) стимулювання підвищення професійної підготовки та професійної орієнтації сільської молоді.

На сьогодні проблемою є підготовка робітничих кадрів для села. Особливо гостро відчувається брак спеціалістів середньої ланки, які мають бути працівниками нової формації, здатними обслуговувати сучасну техніку, розуміти нові технології тощо;

г) формування господарського і бережливого відношення працівників сільськогосподарських підприємств до вирощеної продукції.

Агропромислова інтеграція як на мікро-, так і на макрорівні, суттєво сприяє запобіганню втрат окремих видів вирощеної продукції та сировини, забезпечує ефективне використання та отримання за рахунок цього засобів для стимулювання основного аграрного виробництва. Тому бережливе, господарське відношення працівників сільськогосподарських підприємств до вирощеної продукції відображається, щонайкраще, у використанні такої продукції в процесі переробки в підсобних виробництвах. Завдяки тому, що така продукція перероблюється на місці, її втрати скорочуються до 35–40 %.

Таким чином, виходячи із неперемінності соціально-економічної значимості підсобних виробництв і промислів сільськогосподарських підприємств, необхідний їх подальший розвиток, особливо на сучасному етапі реформування сільського господарства, як складової АПК.

Досвід роботи підсобних виробництв і промислів свідчить про їх важливе значення у зміцненні економіки господарств, інтенсифікації сільського господарства, залученні значної кількості людей в суспільне виробництво. Разом з тим поєднання сільськогосподарського і промислового виробництва – потужний фактор покращення життя і побуту селян, отримання суттєвого прибутку.

Розширення прав сільськогосподарських підприємств у сфері створення підсобних виробництв і промислів означає суттєве розширення їх правоздатності, а також способів вирішення поставлених перед ними завдань. Ефективність вирішення цих завдань залежить не тільки від соціально-економічної доцільності їх створення, але й не меншою мірою – від стабільності правового підґрунтя їх успішного функціонування.

Викладене вище потребує з боку держави посилення гарантованої економічної та правової підтримки розвитку сільськогосподарськими підприємствами підсобних виробництв і промислів в умовах проведення аграрної і земельної реформи.

Література

1. *Закони України «Про пріоритетність соціального розвитку села і агропромислового комплексу в народному господарстві», «Про підприємства в Україні», «Про селянське (фермерське) господарство», «Про сільськогосподарську кооперацію»* тощо.

2. *Мацько А. М.* Підсобні виробництва і промисли (правові питання). – К., 1991. – С. 3.

3. В юридичній літературі про специфіку аграрного виробництва зазначали багато авторів. Див.: *Аграрне законодавство України: проблеми ефективності* / За ред. В. І. Семчика. – К., 1998. – С. 225; *Фастов Л., Циленко Г.* Право і організація діяльності радгоспів. – К., 1975. – С. 16; *Аграрне право: Учебник для вузів* / Под ред. Г. Е. Быстрова, М. И. Козьря. – М., 1998. – С. 76; *Статівка А. Н.* Договори в агропромисловому комплексі України в умовах ринку. – Х., 1997. – С. 40–41 та ін.

4. *Шепотько Л., Прокоп І.* Звідки сільське безробіття // Сільські вісті. – 2003, 8 квіт.